

В. О. Кіктенко

“КИТАЙСЬКА МРІЯ” ЯК ТЕОРІЯ НОВОГО ЕТАПУ МОДЕРНІЗАЦІЇ КНР

Соціально-економічні перетворення Китаю привели до істотних змін у самому суспільстві і структурі влади, які сьогодні суттєво відрізняються від того, що було в часи архітектора реформ Ден Сяопіна: політичні лідери стають все менш впливовими, слабшає вплив партії на суспільство, яке все більше й більше набуває рис плюралізму. Формується абсолютно новий політичний простір, де одночасно посилюються вплив західних і відродження традиційних цінностей. У цих непростих для правлячої партії умовах була запропонована нова ідеологія – концепція “китайська мрія” (中国梦, *zhōngguó mèng*) як ідея національного відродження, в якій робиться спроба об’єднати традицію і модерн із метою виходу на новий етап проведення реформ. Загальне “піднесення Китаю”, його швидкозростаюча економіка і середній клас привернули увагу дослідників і до концепції “китайська мрія”, про що можна судити з великої кількості коментарів у світовій блогосфері, а також наукових публікацій і монографій. Серед найцікавіших надрукованих книг необхідно відзначити роботи західних вчених: це Н. Марс і А. Хорнсбі, “Китайська мрія – суспільство в процесі будівництва” (дослідження урбанізації і переходу до соціалістичної ринкової економіки в 1980-ті та 1990-ті роки) [Mars, Hornsby 2008]; Дж. Стадвелл, “Китайська мрія: пошуки останнього незасвоєного ринку на Землі” [Studwell 2003]; Х. Ван, “Китайська мрія: підйом світового середнього класу, і що це означає для вас” (соціологічний аналіз середнього класу) [Wang 2010]; Ж. Лемос, “Кінець китайської мрії: чому китайці бояться майбутнього” (перспективи соціально-економічного розвитку) [Lemos 2012] – а також китайських авторів: Лю Цзюньжу, “Китайська мрія” [Li Junju 2006]; Лю Мінфу, «“Китайська мрія”: велика сила мислення і стратегічне позиціонування в постамериканську епоху» (роль Китаю в новому світовому порядку) [Liu Mingfu 2015]. Це дослідження концепту “китайська мрія” пов’язане з трьома аспектами (історичні передумови, внутрішній зміст і міжнародний контекст).

“Китайська мрія” в історичному дискурсі: легітимність, наратив і внутрішня політика

У сучасний період історії ідея національного відродження (复兴, *fùxīng*) використовувалася багатьма лідерами Китаю (від Чан Кайши до Цзян Цземіня і Ху Цзіньтао) для мобілізації населення на шляху революційних перетворень або проведення реформ. І хоча Сі Цзіньпін запропонував нову ідеологічну концепцію, але за своєю суттю це продовження досить старих і апробованих на практиці суспільно-політичних ідей, тому важливим аспектом є вивчення формування в історичному дискурсі “китайської мрії”, яка в офіційних виступах поки не дістала чіткого визначення. Сі Цзіньпін, імовірно, перший китайський лідер, який використовував термін “мрія” для інтерпретації минулого і моделювання майбутнього, але в традиційній китайській культурі вже в давній період сформувалися і протягом тисячоліть існували стійкі утопічні концепції (大同, *dàtóng*; 太平, *tàipíng*; 井田, *jǐng tián*). Наприкінці XIX століття під впливом західних ідей про історичний розвиток і прогрес ці

традиційні утопічні уявлення були радикально переосмислені, що найбільш повно виражено в роботах філософа, теоретика китайського націоналізму, Кан Ювея (康有为, 1858–1927) та одного з найбільш шанованих у Китаї політичних діячів, “батька нації”, Сунь Ятсена (孙逸仙, 1866–1925). Цікаво, що у творі Кан Ювея “Книга Великого єднання” (“大同书”, “Dàtóng shū”) вперше в Китаї образ ідеального світу було перенесено в майбутнє. Найбільш чітко висловив проєкт нової держави Сунь Ятсен: “Моя ідея полягає в бажанні використовувати іноземний капіталізм для створення соціалізму в Китаї, так, щоб, гармонійно поєднуючи ці дві економічні сили, які рухають людство вперед, змусити їх діяти разом і тим самим прискорити розвиток майбутньої світової цивілізації” [Сунь Ятсен 1964, 321].

У новітній період історії Мао Цзедуну належать два варіанти “мрії”: спочатку про реалізацію соціалізму і комунізму, тобто створення ідеального суспільства без гноблення і нерівності, з достатком їжі і матеріальних благ, а потім, під час Культурної революції, визначення Китаю як центру світової революції. Але серед усіх лідерів Китаю в пост-імператорський період Мао Цзедун єдиний, хто у своїй ідеології не використав концепцію “відродження”. У цей період історії лідери Комуністичної партії Китаю (далі – КПК) взагалі не залучали минуле Китаю, й особливо визначення “національне приниження”, для обґрунтування своєї ідеології, легітимності та історичного дискурсу. Замість цього Мао Цзедун використав теорію класової боротьби для пояснення суті китайської революції, іноземного імперіалізму і громадянських воєн, а пропагандистська машина переконувала китайських громадян у тому, що під керівництвом їхнього “великого керманіча” КПК досягла всіх перемог, що було способом мобілізації населення та забезпечення легітимності влади (відповідно до класифікації М. Вебера, це *харизматична легітимність*) [Вебер 1998, 165–166]. Замість принизливого минулого Мао Цзедун використовує для формування дискурсу революційні перемоги сьогодення, а під час Культурної революції націоналізм і патріотизм були відкинута як “буржуазна ідеологія” і такі, що суперечать принципам інтернаціоналізму [Ding 1995, 164]. У цілому національна історія в цей період була підпорядкована меті побудови соціалізму і комунізму, а Китай у період Культурної революції визначався центром світової революції.

Прем’єр Держради КНР Чжоу Еньлай у 1972 році запропонував ще один варіант національної історії – “чотири модернізації”, що означало реформування чотирьох ключових галузей: промисловості, сільського господарства, оборони, науки і техніки¹. Ден Сяопін також говорить про проведення “чотирьох модернізацій”, але в його визначенні Китай – це не центр світового розвитку, а, навпаки, відстала країна, яка перебуває далеко позаду від розвинених країн, що вже здійснили модернізацію. Тому в 1978 році для боротьби з “бандою чотирьох” і подолання помилок Культурної революції Ден Сяопін висуває гасло “активізація Китаю” (振兴中华, *zhènxīng zhōnghuá*), яке, по суті, лежить в основі і сьогоdnішнього формулювання Сі Цзіньпіна “китайської мрії”, що загалом зводиться до мети перетворення Китаю в потужну і багату державу з високим рівнем життя населення [Bondes, Heer 2013, 317–334]. Якщо час Мао Цзедуну – це героїчне втілення вічних, трансцендентних істин марксизму, космічно-часовий синтез традиції і модерну, то ера Ден Сяопіна – це вивільнення народної енергії для досягнення матеріальних благ, що триває й донині. Після 1989 року Цзян Цземінь розвивав ідею “активізації Китаю”, але, на відміну від Ден Сяопіна, риторика в цей час була зосереджена на критиці західних держав, які зображувалися як головне джерело відсталості і страждань Китаю. “Китайська мрія” пов’язана з концепцією “соціалістична культура” (社会主义文化, *shèhuì zhǔyì wénhuà*), яка сьогодні спирається на традиційні категорії китайської культури, що в першу чергу стосується конфуціанської думки [Морозова 2007, 147]. А. В. Ломанов так говорить про старі ідеї в сучасній китайській думці: «Ідея суспільства “великого єднання” (датун), коли “Піднебесна належить усім”, що більше

двох тисячоліть тому виникла в Китаї, в нових умовах стала синонімом ідеї соціалізму. Стародавні конфуціанці вважали, що шаблем до цього ідеального суспільства є суспільство “малого добробуту” (小康, *xiǎokāng*), коли люди забезпечені основними умовами для життя. Обидві ідеї увійшли в китайські політичні проекти ХХ ст. – мрія про “велике єднання” захопила лідера демократичної революції 1911 року Сунь Ятсена, а в 1979 році “архітектор реформ” Ден Сяопін проголосив мету створити в Китаї суспільство “малого добробуту”» [Ломанов]. Це, по суті, є реанімацією традиційної схеми суспільного розвитку, в якій виділялися фази розквіту і занепаду країни, перехід від стану хаосу до відновлення впорядкованості. Як відомо, китайська традиційна діалектика базувалася не на боротьбі протилежностей, а на концепції 和 (*hé*, єдність у різноманітті) і 中庸 (*zhōngyōng*, вчення про серединність): дотримання необхідної помірності і неприйняття двох крайнощів – надлишку та нестачі; засудження всякої крайності і прагнення до повноцінного й осмисленого життя; примирення протиборчих сторін, утвердження принципу толерантності; вироблення усереднених норм і цінностей, прийнятних для широких верств населення, зняття напруженості опозиційних орієнтацій; більш складне розуміння суспільного прогресу і поетапне досягнення поставлених цілей (не навпростець, а в обхід). У наші дні “завершення всебічного будівництва суспільства малого добробуту” проголошено частиною “китайської мрії”.

З початку 1990-х років партійні лідери починають використовувати нове визначення – “велике відродження китайської нації” (中国民族伟大复兴, *zhōngguó mínzú de wěidà fùxīng*), де слово “відродження” (复兴, *fùxīng*) має підкреслити головне завдання партії – відновлення колишнього становища і слави Китаю, а не побудова комунізму (націоналістичний ухил). В ортодоксальному варіанті КПК була авангардом китайського пролетаріату, але вже в 1996 році Цзян Цземінь характеризує КПК як національно-патріотичну силу [Jiang Zemin 1996], а в 1997 році на XV з’їзді ЦК КПК гасло “велике відродження китайської нації” дістало своє ідейне оформлення лише як “початкова стадія соціалізму” й було оголошено, що вся попередня діяльність партії і численні жертви служили цій великій меті відновлення колишньої величчя Китаю. 2002 року Цзян Цземінь на XVI з’їзді партії говорить про те, що “велике відродження китайської нації” на шляху побудови соціалізму китайського зразка є “серйозним призначенням, покладеним на партію історією та епохою”, і що вкрай цікаво – КПК повинна представляти “передові продуктивні сили, передову китайську культуру, корінні інтереси більшості” [Jiang Zemin 2002], тобто інтереси не тільки робітників і селян, а й багатьох підприємців (*кінець революційної ідеології*). На думку В. Г. Гельбраса, тут відбулося об’єднання практично всіх минулих, нинішніх і майбутніх починань партії [Гельбрас 2003, 80–90], але додамо, що це об’єднання дуже різних за своєю суттю ідеологем.

Ху Цзіньтао в порівнянні з Цзян Цземінем зайняв більш виражену націоналістичну позицію, про що можна судити, наприклад, з назви його політичного звіту, представленого на XVII з’їзді партії в жовтні 2007 року, – “Загальні принципи Великого відродження китайської нації” [Hu Jintao 2007]. У доповіді на XVIII з’їзді КПК Ху Цзіньтао представив “соціалістичні серцевинні ціннісні погляди” (社会主义核心价值观, *shèhuì zhūyì héxīn jiàzhíguān*), що в китайській політичній публіцистиці дістали назви “три просування”, “набір з 12 цінностей” або “цінності у 24 ієрогліфах” [Ломанов 2013, 6]. Загалом їх можна охарактеризувати як цінності на рівні держави (*цивілізованість, гармонія*), суспільства (*свобода, рівність*) та індивіда (*патріотизм, чесність*). Ху Цзіньтао розвинув ідеї відродження нації шляхом введення нового концепту – “гармонійне суспільство” (和谐社会, *héxié shèhuì*). Одним з негативних проявів здійснення політики реформ і відкритості стало посилення соціальної напруженості, і Ху Цзіньтао побачив у конфуціанській концепції гармонії можливість зняття протиріч не тільки всередині Китаю, а й у відносинах з

іншими державами. Незважаючи на пропаганду гармонійного суспільства, в період правління Ху Цзіньтао відбулося суттєве зростання напруженості на всіх рівнях, у тому числі це стосується загострення етнічних відносин між китайцями і так званими національними меншинами в Тибеті і Сіньцзяні, а також погіршення відносин з деякими сусідніми державами через територіальні суперечки. Окрім того, у своєму виступі на XVIII з’їзді КПК Ху Цзіньтао вказав на необхідність зміни методів (方式, *fāngshì*) економічного розвитку (ринковий курс, підтримка високих темпів зростання, зміна пріоритетів і ліквідація диспропорцій), але при цьому Китай не повинен повторювати західну політичну модель, що очевидно вказує на визнання автохтонної лінії розвитку.

Із самого початку свого вступу на посаду, в листопаді 2012 року, Сі Цзіньпін почав просувати концепцію “китайської мрії” (中国梦, *zhōngguó mèng*) [Xi Pledges... 2012], яка найбільш повно була ним сформульована на 1-й сесії Всекитайського зібрання народних представників КНР 12-го скликання (17.03.2013), – “здійснювати відродження китайської нації” [习近平... 2013], – про що, втім, говорили й попередні керівники. У цьому своєму березневому виступі Сі Цзіньпін позначив цілі, завдання, ціннісні орієнтири (сильна і багата держава (国家富强, *guójiā fùqiáng*), національне відродження (民族振兴, *mínzú zhènxīng*), народне щастя (人民幸福, *rénmín xìngfú*)), а також загальний вектор реформ у контексті основної стратегії розвитку Китаю “на шляху змін”.

Ф. Фукуяма вбачає культурні корені економічної активності в діловій і трудовій етиці, національній ціннісно-орієнтованій державній політиці та управлінні підприємством. У своїй книзі “Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання” пише: “Оскільки фамілістичний характер китайського ділового життя має глибоке коріння в китайській культурній спадщині, саме в ньому нам слід шукати пояснення її унікальних особливостей. <...> І сучасний, і традиційний Китай дотримується одних зразків економічної поведінки: постійне піднесення і занепад розрізнених сімейних підприємств, їхня нездатність до інституалізації та існування протягом життя більш ніж двох-трьох поколінь, загальна недовіра до чужинців і стійке небажання сімей приймати у своє лоно не родичів, соціальні перешкоди для накопичення капіталу у вигляді традицій спадкування – всі ці фактори існували в китайському суспільстві задовго до початку післявоєнної індустріалізації Тайваню, Гонконгу, Сінгапуру і самої КНР” [Фукуяма 2004]. Досягнення “китайської мрії” ґрунтується на перерахованих цінностях і реалізується на основі особливої моделі соціального управління, яка одним з першочергових завдань ставить побудову сильної, конкурентоспроможної економіки [Дамбаева, Морозова 2013, 11]. Таким чином, сучасна китайська система цінностей є поєднанням марксизму, соціалізму, керівництва компартії – власна ідеологія, а також багатство, демократія, цивілізація – ціннісні елементи, засновані на людській природі та прогресі людської цивілізації (共同价值, *gòngtóng jiàzhí*, загальні цінності). Можна сказати, що, відмовившись за роки реформ від мислення категоріями класового антагонізму, в КНР зробили ставку на допущення всього, що буде працювати на створення могутньої і багаті держави та реалізацію “китайської мрії” про велике відродження китайської нації. Це сильно нагадує остаточну радянську комунізму за часів Сталіна, коли побудова нового суспільства стала національним проектом.

В інтерв’ю 1 травня 2013 р. новий лідер пояснив своє звернення до “китайської мрії” бажанням “сколихнути дух всієї нації”, “зібрати воедино сили всієї країни”. “Мета нашої майбутньої боротьби, – сказав Сі Цзіньпін, – така: до 2020 р. ВВП і середньодушові доходи міського і сільського населення повинні подвоїтися в порівнянні з показником 2010 р.; має бути повною мірою завершено побудову середньозаможного суспільства. До середини нинішнього століття ми повинні перетворити країну в багату, могутню, демократичну, цивілізовану, гармонійну соціалістичну

державу і здійснити китайську мрію про велике відродження китайської нації” [Си Цзіньпін... 2013, 16]. А для втілення в життя “китайської мрії” необхідно неухильно дотримуватися шляху соціалізму з китайською специфікою, продовжувати політику реформ і відкритості. Після цього Сі Цзіньпін у багатьох своїх публічних виступах почав повторювати головні тези нової ідеології [习近平... 2013], що, крім того, дістало потужну пропагандистську підтримку на різних інформаційних ресурсах КПК. Так, наприклад, керівник відділу пропаганди ЦК КПК Лю Циба у своїй статті, надрукованій у найвпливовішій газеті Китаю “Женьмінь жибао”, визначає “китайську мрію” як “місію” нового керівництва і “політичний маніфест” для партії та країни, як “головну стратегічну думку” для розвитку соціалізму з китайською специфікою [刘奇葆 2013]. Звідси стає зрозуміло, що “китайська мрія” – визначальна концепція для формування державного управління та подальшого політичного розвитку КНР у період правління Сі Цзіньпіна.

Загалом, запропонована Сі Цзіньпіном “китайська мрія” об’єднує в собі частину “мрії” Мао Цзедуна (*побудова соціалізму*), ідею “активізації Китаю” Ден Сяопіна і Цзян Цземіня, а також концепцію “гармонійного суспільства” Ху Цзіньтао. Як бачимо, “китайська мрія” продовжує традиційний наратив, який зводиться до того, що тільки під керівництвом КПК китайський народ може побудувати більш досконале суспільство, про що раніше говорив Мао Цзедун, а сьогодні ту ж думку повторює Сі Цзіньпін. Але, на відміну від “наукового розвитку” Ху Цзіньтао або “потрійного представництва” Цзян Цземіня, “китайська мрія” повинна вселити китайцям почуття величчя, щоб зробити свій внесок у піднесення Китаю, яке має подолати проблеми соціально-економічного та політичного розвитку, що існують на Заході.

Міф, травма і відродження

“Китайська мрія” виступає лейтмотивом оновленої політики, як національна ідея (*дух китайської нації*), основою якої стають соціалістичний економічний розвиток, підтримка і стимулювання наукової концепції розвитку, гармонія культурних і матеріальних цінностей. Сі Цзіньпін вважає, що це найграндіозніша ідея, висунута за останні десятиліття, що відображає процвітання і національне *відродження* (复兴, *fùxīng*) Китаю [Xi Pledges... 2012]. Виділене нами слово використовується для того, щоб підкреслити важливість змін у Китаї, спрямованих на повернення до колишньої величчя, а не досягнення нового стану, на остаточне подолання негативних наслідків так званого “століття національного приниження”, яке тривало з початку Першої опіумної війни (1839–1842) та до кінця китайсько-японської війни в 1945 році (*міф і травма*). Тому не випадково 29 листопада 2012 р. Сі Цзіньпін вперше публічно заявив про свою концепцію “китайської мрії” під час виступу на виставці “Дорога відродження” в Національному музеї Китаю, який він відвідав разом із членами Постійного комітету Політбюро КПК. Це була одна з постійних експозицій музею, в якій показано історичний шлях Китаю від Першої опіумної війни до сьогодення, з особливим акцентом на “столітті національного приниження”. Сі Цзіньпін у своєму виступі охарактеризував цей час так: “Китайська нація подолати безпрецедентні труднощі і зазнала колосальних втрат у сучасній світовій історії” [Xi Pledges... 2012]. Чимало вчених звертали увагу на важливість “приниження” і “відродження” для формування ідентичності в китайській внутрішній політиці. Так, Ван Чжен вважає “приниження” невід’ємною частиною створення національної ідентичності та національного потенціалу для різних періодів історії Китаю [Wang Zheng 2012], У. Каллахан стверджує, що “вік національного приниження” є наративом сучасної китайської історії [Callahan 2004, 206], а П. Гріс пропонує розуміти сучасний китайський націоналізм у контексті “століття національного приниження” [Gries 2004]. Самосвідомість китайського народу має подолати перенесений досвід приниження від західного і японського імперіалізму, для того щоб

повернути Китай до його *природного* стану могутності *середньої держави* (中国, *zhōngguó*) світу, що й стане досягненням “китайської мрії”. Таким чином, на відміну від “американської мрії”, яка пов’язана із захистом індивідуальних прав, “китайська мрія” – це зміцнення прав країни.

Концепт “китайська мрія”, що закликає до відродження нації, несе, крім політичного й економічного, важливе ідеологічне навантаження. Включення в цей концепт поняття “національного відродження” є офіційною реабілітацією традиційної китайської думки, ренесансом конфуціанства, хоча поки ще дуже обережним. Поява нового концепту викликала енергійні дискусії, як всередині, та і за межами Китаю, про те, що означає бути китайцем, як розуміти Китай і, що найважливіше, яке майбутнє Китаю та всього світу. Оскільки ці обговорення, справді, пронизують все китайське суспільство, то вони, у свою чергу, породили альтернативні сценарії перспектив розвитку Китаю, один з яких розглядає варіант втрати влади КПК, хоча сьогодні це складно уявити. Деякі вчені висловлюють думку, що КПК може використовувати ці дискусії для придушення критиків, подібно до того, як Мао Цзедун зробив під час проведення кампанії “Сто квітів” (1956–1957 роки). Наприклад, ліберальна газета “Southern Weekly”, що базується в Гуанчжоу, спробувала опублікувати редакційну статтю під заголовком “Китайська мрія: мрія конституціоналізму”, в якій висловлювалася думка про необхідність поділу повноважень, але була піддана цензурі з боку влади.

“Китайська мрія” в міжнародному контексті

Останнім часом у Китаї часто згадують виголошені в 1956 році слова Мао Цзедуну про те, що на початку XXI століття Китай, як країна з великою територією і населенням, стане досить розвинутою для того, щоб “зробити значний внесок у розвиток людства”. Про те ж саме говорив у 1985 році Ден Сяопін, який відзначив, що в міру наближення до рівня розвинених країн Китай буде мати у світі іншу вагу і вплив і зможе зробити великий внесок у розвиток людства. Тепер цю тезу розвиває Сі Цзіньпін. В інтерв’ю зарубіжним ЗМІ в травні 2013 р. він підкреслив, що Китай буде не тільки розвиватися сам, а й нести відповідальність за розвиток усього світу й робити внесок у цей розвиток, створювати блага не тільки для народу Китаю, а й для народів усього світу: “Здійснення китайської мрії принесе світові мир, а не потрясіння, це шанс, а не загроза” [Ломанов]. Зовнішня політика Китаю кардинально змінила свій характер, що пов’язано з відмовою від висунутого в кінці 1970-х років Ден Сяопіном гасла “Стриманість, стриманість і ще раз стриманість”. Згідно з колишнім підходом китайські дипломати демонстрували, що країна ставить перед собою винятково мирні цілі, її зовнішня політика спрямована на забезпечення умов для внутрішнього розвитку. Офіційний Пекін уникав розмов про будь-які інтереси за межами власної території і не втручався в міжнародні конфлікти, обмежуючись формулюванням своєї позиції, яка зазвичай зводилася до закликів вирішувати всі суперечки мирним шляхом. Офіційно цей курс залишається незмінним, але сьогодні формується нова ідеологія зовнішньої та оборонної політики. Основні елементи цієї ідеології такі: 1) Китай протягом століть зазнавав “пригноблення” з боку Великобританії, Росії, Франції, Японії, а потім СРСР і США (анексія територій, пограбування, нехтування національних інтересів); 2) Китай завжди був мирною державою, а приєднання неханських народів було здійснено з їхньої власної волі, і, крім того, ці народи отримали допомогу, яка сприяла їхньому розвитку; 3) у даний час США – це конкурент Китаю; 4) для подальшого зростання Китай гостро потребує різного роду ресурсів, боротьба за які з кожним роком ведеться все жорсткіше, і, отже, китайська армія повинна бути готова до захисту інтересів своєї країни в будь-якому регіоні світу; 5) Китай як носій давньої культури і власник ефективної економіки довів свою перевагу над іншими країнами, а значить, Китай

повинен стати світовим лідером і найпотужнішою країною (“китайська мрія”). Як слушно зазначив В. Г. Гельбрас, сьогодні «ідеї “великого відродження нації Китаю” надано нового змісту, нового напрямку і нової форми реалізації. У зведеному вигляді вона втілена в глобальній стратегії зовнішньоекономічного наступу, що дістала популярність під девізом “Йти назовні»» [Гельбрас 2003, 84]. Таким чином, “китайська мрія” набуває нового наднаціонального і всеосяжного характеру.

Ключове місце в процесі відродження китайської нації відводиться стимулюванню розвитку Китаю шляхом підвищення “м’якої сили” (软实力, *ruǎn shìlì*) держави. У середині 2000-х років після тривалих дискусій влада Китаю заявила про необхідність нарощення власної “м’якої сили” і культурного суперництва з іншими країнами. Активна робота розгорнулася незабаром після приходу на пост партійного лідера Ху Цзіньтао. 2007 року XVII з’їзд КПК сформулював завдання збільшення потенціалу “м’якої сили” культури. У зв’язку з цим досягнення “китайської мрії” як нового вектора розвитку китайського суспільства і держави не обходить стороною і якісну характеристику сучасного Китаю як нового центру “м’якої сили”, створення якого є частиною цілеспрямованої довгострокової політики держави. Керівництво країни намагається підвищити міжнародний вплив китайської культури і розширити присутність культурної продукції Китаю на світовому ринку. Нарощування “м’якої сили” в контексті розвитку національної культури залишається одним із ключових завдань політики КПК. Важливим кроком стало поєднання заходів щодо розвитку культури усередині КНР з підвищенням її міжнародного впливу. Комплексна стратегія побудови “могутньої культурної держави” затверджена в жовтні 2011 р. на шостому пленумі ЦК КПК 17-го скликання. Більш того, китайська влада в цей час приділяє велику увагу як створенню оновленої системи основних цінностей соціалізму, так і стимулюванню процесу китаїзації, зокрема ставить завдання “широко розгортати виховання в дусі традиційних китайських ідеалів, згуртувати та об’єднати народ під великим прапором соціалізму з китайською специфікою” (з виступу Ху Цзіньтао на XVIII з’їзді КПК) [Полный текст доклада... 2012]. З розвитком усіх сфер суспільного життя культура дедалі більше стає не тільки важливим джерелом возз’єднання китайської нації, а й важливим елементом конкуренції в політиці міжнародного впливу цієї держави.

Сьогодні в Китаї можна почути про необхідність зміцнення “м’якої сили” культури і перетворення її у “тверду істину”, що очевидно проявилось в недавніх публікаціях офіційних військових аналітиків. Так, у книзі «“Китайська мрія”: велика сила мислення і стратегічне позиціонування в постамериканську епоху» професор Університету національної оборони (входить у систему Міноборони КНР) старший полковник Лю Мінфу (刘明福) висловлює думку, що у XXI столітті Китай повинен стати першою державою світу, оскільки в разі перемоги США в цьому протистоянні Китай буде відкинутий на узбіччя світового розвитку. І якщо Китай не перевершить за військовою могутністю США і Росію, то буде всього лише третьюрядною військовою державою [Liu Mingfu 2015]. Про величезну важливість збройних сил Китаю заявив і Сі Цзіньпін під час поїздки в грудні 2013 р. в провінцію Гуадун: “Для того щоб реалізувати мрію про відродження китайської нації, країна повинна в першу чергу в повному обсязі реалізувати мрію про потужні збройні сили” [цит. за: The Yomiuri Shimbun 2013]. Все частіше звучить твердження, що “китайська мрія” потрібна не тільки Китаю, а й усьому світу, якому може бути корисна китайська модель розвитку. Крім того, Китай сьогодні демонструє процес національного відродження і культурної трансформації, яка являє собою включення досягнень західної цивілізації і вплив на розвиток світової цивілізації.

Відповідно до офіційних партійних джерел, “китайська мрія” – суть соціалізму з китайською специфікою, ідеологічний сигнал про те, що Китай повинен бути не

тільки світовою фабрикою і найбільшим ринком, а й країною з високим рівнем життя населення. Однак у цей концепт ще повинні повірити й самі китайці, які в Інтернеті часто жартують, що справжня “китайський мрія” – це отримання Green Card і еміграція у США.

¹ 1954 року в Китаї відбулася перша сесія Всекитайського зібрання народних представників першого скликання (далі – ВЗНП). На ній керівництво нового Китаю вперше висловило ідею модернізації в чотирьох областях. Наприкінці 1964 року прем’єр Держради КНР Чжоу Еньлай за пропозицією Мао Цзедуна офіційно висунув ідею модернізації в цих сферах. А ще за 10 років по тому, у січні 1975 року, на першій сесії ВЗНП четвертого скликання прем’єр сформулював велику мету “чотирьох модернізацій”.

ЛІТЕРАТУРА

- Вебер М. **Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика.** Київ, 1998.
- Гельбрас В. Г. Китай: возрождение национальной идеи // **Полития**, 2003, № 2.
- Дамбаева О. А., Морозова В. С. Китайская модель социального управления: практика формирования, особенности, контексты // **Современные наукоемкие технологии**, 2013, № 7.
- Ломанов А. В. Идеология КПК после XVIII съезда и “сердцевинные ценностные воззрения” // **XVIII съезд КПК: новые задачи и перспективы развития: материалы науч. конф.** Москва, 2013.
- Ломанов А. В. Китай мечтает со всем миром // **Посольство Китайской Народной Республики в Российской Федерации.** – <http://ru.china-embassy.org/rus/zgm/tl077799.htm>
- Морозова В. С. Ценностно-идеологический фактор в условиях социальных преобразований в КНР // **Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена**, 2007, № 32.
- Полный текст доклада, с которым выступил Ху Цзиньтао на 18-м съезде КПК // **Жэньминь жибао**. 19.11.2012. – <http://russian.people.com.cn/31521/8023881.html>
- Си Цзиньпин о “китайской мечте” // **Китай**, 2013, № 7.
- Сунь Ятсен. **Программа строительства страны. Избранные произведения.** Москва, 1964.
- Фукуяма Ф. **Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию.** Москва, 2004. – yanko.lib.ru/books/cultur/fukuyama-doverie-a.htm
- Bondes M., Heep S. Conceptualizing the Relationship between Persuasion in Legitimacy: Official Framing in the Case of the Chinese Communist Party // **Journal of Chinese Political Science**. Vol. 18, № 4. 2013.
- Callahan W. A. National insecurities: Humiliation, salvation, and Chinese nationalism // **Alternatives**, 2004, № 29.
- Ding X. L. **The Decline of Communism in China: Legitimacy Crisis, 1977–1989.** Cambridge, 1995.
- Gries P. H. **China’s new nationalism: Pride, politics, and diplomacy.** Berkeley, 2004.
- Hu Jintao. Report at the 17th CCP National Congress // **Renmin Ribao**, October 24, 2007.
- Jiang Zemin. Speech at the 6th Plenary Session of the 14th CCP National Congress // **Renmin Ribao**, October 10, 1996.
- Jiang Zemin. Report at the 16th CCP National Congress // **Renmin Ribao**, November 14, 2002.
- Lemos G. **The End of the Chinese Dream: Why Chinese People Fear the Future.** New Haven, 2012.
- Li Junru. **The China Dream.** Beijing, 2006.
- Liu Mingfu. **China Dream: Great Power Thinking and Strategic Posture in the Post-American Era.** New York, 2015.
- Mars N., Hornsby A. **The Chinese Dream: A Society under Construction.** Rotterdam, 2008.
- Studwell J. **The China Dream: The Quest for the Last Great Untapped Market on Earth.** London, 2003.
- The Yomiuri Shimbun**, 2013, February 14.

Wang H. The Chinese Dream: The Rise of the World's Largest Middle Class and What It Means to You. Createspace, 2010.

Wang Zheng. Never forget national humiliation: Historical memory in Chinese politics and foreign relations. New York, 2012.

Xi Pledges "Great renewal of Chinese nation" // **Xinhua**, November 29, 2012. – http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-11/29/c_132008231.htm

刘奇葆。关于中国特色社会主义理论体系的几点认识] // 人民网, 7月8日2013. – <http://opinion.people.com.cn/n/2013/0708/c1003-22109528.html>

习近平在十二届全国人大一次会议闭幕会上发表重要讲话// 新华, 3月17日, 2013. – http://news.xinhuanet.com/2013lh/2013-03/17/c_115052635.htm

习近平总书记15篇讲话系统阐述“中国梦”// 人民网, 6月19日2013. – <http://theory.people.com.cn/n/2013/0619/c40531-21891787.html>